

УДК 811.111'42

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «MARRIAGE» У РОМАНІ ФАННІ БЕРНІ «КАМІЛЛА, АБО ПОРТРЕТ ЮНОСТІ»

Крацило С.О.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті розглянуто особливості вербалізації концепту MARRIAGE у романі англійської письменниці Фанні Берні 'Камілла або портрет юності'. Будучи комунікативним, кожен текст може передавати певне повідомлення від джерела до одержувача і може вплинути на почуття останнього, пробудити певну емоційну реакцію, а також стимулювати дії. Лінгвокультурологічний підхід передбачає можливість моделювання концептуальної системи (набір понять, як дискурсивної конфігурації) певної нації шляхом вивчення окремих концептів, що робить цю статтю кроком на шляху осмислення і здійснення інвентаризації британських концептів. MARRIAGE є багаторівневим концептом-когнітивом, що входить до соціального концептополя «Особиста сфера людського життя» та до концептосфери «Людина». На основі когнітивно-семантичного та лексико-граматичного аналізу слів-супровідників до домінантної лексеми «marriage» виділено основні когнітивні сегменти-семи.

Ключові слова: вербалізація, лінгвокультурологічний підхід, концепт, сема, концептосфера, концептополе, лексема.

Постановка проблеми. В рамках сучасної багатовекторної та еkleктичної лінгвістики дискурс та концепт є серед найбільш досліджуваних об'єктів. Концептуальний аналіз дискурсу вивчає не лише номінативні функції мовних одиниць та актуалізує їхні особливості в лінгвістичній системі, але також є одним із ключів доступу до пізнання концептосфери ідіолекту певного автора, а також соціальної, вікової, етнічної чи національної: «Виділення власне лінгвістичного аспекту в дослідженнях концепту точніше визначатиме місце мовознавчої науки в загальнокультурних пошуках. Відкриваються перспективи для того, щоб простежити співвідношення концепту з такими об'єктами лінгвістичного аналізу, як слово, образ, вербальний символ, синонімізація його вираження, парадигматичні зв'язки тощо» [4, с. 111].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвоконцептуальні структури залишаються об'єктом досліджень зокрема таких непересічних мовознавців, як Г. Воркачов, С. Жаботинська, Ю. Степанов, І. Голубовська та В. Карасик. Водночас категорія дискурсу також активно вивчається у сфері соціальних наук та є об'єктом численних розвідок таких лінгвістів, як Ф. Бацевич, А. Дем'янков, Ю. Степанов, Є. Кожем'якін, В. Карасик та Т. Космеда.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість праць присвячених концептам, лінгвальне оформлення концепту MARRIAGE ще не було дослідженим на матеріалі художнього дискурсу XVIII століття.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз вербалізації макроконцепту концепту MARRIAGE у романі Фанні Берні 'Камілла або портрет юності' [6].

Виклад основного матеріалу. Концепт MARRIAGE – це багатокомпонентний концепт-когнітив, який належить до макрорівня за смисловим обсягом, входить до соціального концептополя «Особиста сфера людського життя» та до концептосфери «Людина».

У романі англійської письменниці Фанні Берні 'Камілла або портрет юності' бачимо висвітлення

авторкою уявлення про світ, властиві британській лінгво-культурній спільноті, які передаються впродовж поколінь у вигляді символів, міфів, архетипів та стереотипів поведінки [2, с. 137]. На основі роману ми змоделювали реконструкцію об'єктивації скрипти уявлення британців кінця XVIII-го століття про розвиток матримоніальних стосунків між чоловіком та жінкою – представниками вищого класу суспільства. Проаналізувавши вищеназваний художній текст, застосовуючи когнітивно-семантичний, лексико-граматичний та функціонально-стилістичний аналіз, нами було виділено чотири ключові мікросценарії-фрейми: *courtship*, *engagement*, *marriage*, та *widowhood*, передостанній є кульмінацією усього сценарію. Мікросценарії (або скрипти), в свою чергу, входять як складові у макросценарій *matrimonial relationship*.

Wedding є початком спільного сімейного життя, від якого бере відлік здійснення мікросценарію *marriage*, який актуалізується у романі наступним чином: найчастотнішим вербалізатором виступає лексема *marriage* (53 приклади вживання), яка має нижченаведені синтагматичні розширення: *marriage* може бути *fixed*; *marriage is fixed*; *unequal marriage*, *forced marriage breach of the marriage*; *proposals of marriage*; *former marriage* (2); *approaching marriage*; *look upon marriage*; *marriage has taken place*; *demand Camilla in arriage*; *disproportioned marriage*. Другим за частотністю синонімічним вербалізатором є дієслівний вербалізатор – лексема *marry* (50 прикладів вживання). На третьому місці за частотністю є *alliance* (24 приклади вживання), із наступними ад'єктивальними розширеннями: *intended alliance*, *reported alliance*, *unequal alliance* та *proper alliance* а також як частина словосполучення: *glaringly apparent unsuitableness of the intended alliance*'. Наступним синонімічним вербалізатором виступає лексема *union* (15 прикладів). Найменш вживаними автором є лексема *matrimony* (7 прикладів), *wedlock* (1 приклад): *unprofitable wedlock* та словосполучення *conjugal state*. Наступні приклади є контекстуальними синонімами і несуть додаткове конотативне значення, допомагаючи розкрити образно-асоціатив-

ний шар висвітлення даного концепту автором. Шлюб є священним станом: *'holy state so sacred to one only object'*; вдалим влаштування в житті: *'good establishment'*. Автор роману використовує багату палітру стилістичних засобів для опису *marriage*: троп порівняння вказує, що *MARRIAGE* є небезпечним станом, океаном, в якому трапляється багато штормів, які слід вистояти: *'Though now and then 'tis a blessed, 'tis always a perilous state; but the man who has to weather its storms, should not be remiss in studying the clouds which precede them'*; *marriage* передбачає спосіб життя, відмінний від попереднього: *'impending change of situation'*; *marriage* – це і колісниця Гіменей: *'by adding two trophies to the victorious car of Hymen'*; *marriage* – зміна статусу, вихід у світ: *'She had entered the world, by a sudden and most unequal marriage'*. Вербалізація відбувається також із використанням структурної когнітивної метафори: *'entering into marriage'*, До номінативного поля також зараховуємо ад'єктивальний вербалізатор *connubial. Marriage* вступає в антонімічний зв'язок із *no marriage*, які можна *'make'* та *'unmake'*: *'What are all these marriages and no marriages, our neighbourhood is so busy in making and unmaking?'*

На основі когнітивно-семантичного [5] та лексико-граматичного [1] аналізу контекстуального оточення вербалізаторів мікросценарію-фрейму *MARRIAGE*, ми виділили основні когнітивні сегменти-семи концепту *MARRIAGE*:

1. СЕМА НЕЗВОРОТНОСТІ. Якщо попередні мікросценарії передбачали можливість відходу від продовження реалізації матримоніального сценарію, то після фреймової ситуації *wedding* наступає незворотність, оскільки, згідно з переважною у тогочасній Великобританії християнською доктриною, шлюб є трансцендентним, що у аналізованому романі реалізовується мовним маркером *for ever*. Припинити реалізацію сценарію могла лише *death* – смерть одного із подружжя, або надзвичайно рідкісний випадок *separation* – сепарація. 2. СЕМА ОБ'ЄДНАННЯ. Шлюб передбачає об'єднання у єдине ціле: *'that they might be united'*.

Marriage зазнає 3. ЕВОЛЮЦІЇ, проходячи крізь низку стадій, серед яких можемо виділити ранню, зрілу та пізню. Рання стадія є короткотривалою та характеризується піднесеними почуттями, прагненням приватності, яке минає із переходом до зрілої фази: *'Indiana, when the first novelty of tkte-a-tktes was over, wished again for the constant adulatress of her charms and endowments, and, to the inexpressible rapture of Sir Hugh, solicited Miss Margland to be her companion'*.

4. ПУБЛІЧНІСТЬ. Родина та друзі супроводжували розвиток дошлюбних стосунків, також їхня підтримка була необхідною для самого шлюбу: *'Did any friends solicit the alliance?'* Проте, існування значної вікової різниці, соціальної чи майнової нерівності спонукало до нерозголошення шлюбу: *'She had prevailed with her husband to consent that the marriage should not be divulged'*.

5. ТИСК. Не закладена у тогочасній суспільній свідомості необхідність фактору вільного вибору сприяла тому, що L та G були ментально схильними до одруження через тиск з боку інших сто-

рін, зокрема і партнера, як у наступному контексті, де G намагався силоміць затягнути L до шлюбу: *'He had bound her by all she herself held sacred, to rescue him from suicide, by consenting to the union'*. *Marriage* – це 6. ЖИТТЄВИЙ ВИБІР. Одружуватися або ні – це вибір особи: *'if she should happen to chuse to marry'* і хоч у багатьох випадках не враховувалося бажання молодих осіб, проте насильно не одружували: *'But as she could not be married by force, his presence might yet be in time to prevent persecution, or foul play'*.

Marriage – це 7. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ. Шлюб – серйозна річ, з якою не слід жартувати: *'As to matrimony, it's no great joke to a man, when once he's made his way in the world; it's more an affair of you ladies by half'*.

Група когнітивних сем 8. МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ. Тут спостерігаємо різні ситуації *Marriage* передбачає 8.1. ЗАСНУВАННЯ НОВОЇ ГОСПОДИ та відокремлення молодої сім'ї: *'And when, my dear,' said Mrs. Arlbery, 'do you expect to have a house of your own?'* *'O, as soon as I am married, you know.'* *'Is your marrying, then, already decided?'* 2. ДРУЖИНА ВХОДИТЬ ДО СІМ'Ї ЧОЛОВІКА, її приймають в дім: *'Do you know, General, when that beautiful automaton, Miss Lynmere, is to marry young Mandleberr?'* *'Immediately, I understand; I am told he has fitted up his house very elegantly for her reception'*.

Сема любові: 9. КОХАННЯ у *marriage*. 9.1. КОХАННЯ Є НЕОБХІДНИМ. Взаємність почуттів є запорукою успішного шлюбу: *'In this instance, however, distinctness of disposition stifled not reciprocity of affection—that magnetic concentration of all marriage felicity'*.

В романі актуалізується група сем з архісемою 10. ГРОШІ. 1. ГРОШІ – ПОЗИТИВНИЙ ФАКТОР. Фінансові статки є сприятливим чинником у шлюбі: *'[...] but yet, somehow or other, that same sordid thing called money, does manage to produce such abundance of little comforts and pretty amusements, that one is apt ... to half suspect ... it may really not much add to any matrimonial aversion'*. 2. *Marriage* – 10.2. СПОСІБ ЗБАГАТИТИСЯ. Одруження сприяє отриманню в дар фінансової та нерухомої власності від родичів: *'That it should be his own immediate care to endeavour to secure for the fair bride a fixed settlement, from the rich old cousin who had long promised to make Macdersey his heir'*. 10.3. НЕРІВНИЙ *MARRIAGE* ВЕДЕ ДО РІВНОВАГИ. Багатство та бідність повинні поєднуватися, створюючи рівновагу: *'Yet he rolls in wealth, and she has nothing. I must bring them, therefore, together, positively: for though a husband ... such a fastidious one especially ... is not what I would recommend to her for happiness, 'tis better than poverty'*. 10.4. ПОДРУЖНИЙ ПАРТНЕР ДОПОМАГАЄ ЗАОЩАДИТИ КОШТИ. Чоловік одружився з надією, що дружина йому збереже кошти: *'The notable Mrs. Mittin contrived soon to so usefully ingratiate herself in the favour of Mr. Dannel, that, in the full persuasion she would save him half his annual expences, he married her'*. 10.5. МАЙНОВА РІВНІСТЬ СПРИЯЄ РІВНОПРАВНОСТІ. Водночас, нерівні статки спричиняють залежність від партнера та підпорядкованість, як у наступному прикладі де чоловік стає залежним від дружини:

'run not into the very common error of depending upon the gratitude of your wife after marriage, for the inequality of her fortune before your union.' 10.6. МАЙНОВІ СТАТКИ КОМПЕНСУЮТЬ НЕГАРНУ ЗОВНІШНІСТЬ. Гроші слугують своєрідною компенсацією відсутності привабливої зовнішності і неприваблива жінка є відповідною парою для бідного чоловіка: *'Why he'll the more readily excuse her face not being one of the prettiest, for her kindness in putting up with his having so little money; being a thing some people think a good deal of'*. 10.7. ВІДСУТНІСТЬ СТАТКІВ КОМПЕНСУЄТЬСЯ ОСОБИСТИМИ РИСАМИ. Чоловік одружується із бідною дівчиною не чинячи акт милосердя, а розуміючи, що вона має риси, що сприятимуть його щастю: *'She who has no fortune at all, owes you no more for your alliance, than she who has thousands; for you do not marry her because she has no fortune! you marry her because you think she has some endowment, mental or personal, which you conclude will conduce to your happiness; and she, on her part, accepts you, because she supposes you or your situation will contribute to hers'*.

11. MARRIAGE ЗРІВНЮЄ ПАРТНЕРІВ. Незважаючи на попередні відмінності та будь-яку нерівність, в шлюбі партнери вступають як рівноправні сторони: *'And thus, in fact, rich or poor, high or low, whatever be the previous distinction between the parties, on the hour of marriage they begin as equals. The obligation and the debt of gratitude can only commence when the knot is tied: self, then, may give way to sympathy; and whichever, from that moment, most considers the other, becomes immediately the creditor in the great account of life and happiness'*.

12. MARRIAGE – ЦЕ БАЖАНА РІЧ. Аналіз дозволяє встановити, що у британському суспільстві XVIII-го століття спостерігається поширене сприйняття шлюбу як позитивної, бажаної речі: *'union upon which hung all his wishes'*; У романі спостерігаємо велику кількість семантичних ознак, що актуалізують сему 13. ЩАСТЯ у шлюбі, що актуалізується через наступні лексичні засоби: словосполучення *conjugal happiness* 'подружнє щастя': *'[...] when Lynmere should be informed of the peculiar preparations made for his conjugal happiness'*, лексему *happiness* 'щастя' *'might prove the counterpart to the happiness so sweetly promised from that of her sister with Edgar'* та *happy* 'щасливий'.

Водночас, щастя реалізовується через різні речі, які люди шукають в шлюбі. Це можуть бути свобода та незалежність від батьків: *'Well, I'm resolved when I'm married myself, I won't be unhappy'*.

У зрілому періоді шлюбу, який є найтривалішим, актуалізується сема 14. ПРОКРЕАЦІЇ. Діти – джерело щастя в даний момент та інвестиція у майбутнє: *'and to educate a lovely race of one son and three daughters, with that expansive propriety, which unites improvement for the future with present enjoyment'*.

16. MARRIAGE – ЗАПОРУКА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ В СУСПІЛЬСТВІ ДЛЯ ЖІНОК. Marriage для жіноцтва виступає контекстуальним синонімом влаштування, отримання статусу в суспільстві, себто концепту ESTABLISHMENT, номінативне поле якого очолює однойменна архілексема: *'So many girls want establishments'; 'duty of thinking of their establishment'*.

17. ВЗАЄМНА НАЛЕЖНІСТЬ ПАРТНЕРІВ. Marriage передбачає формування зв'язку: *'forming any connection'* та отримання у власність партнера: *'[...] on the very day that Camilla should be his'*; 18. MARRIAGE – ЦЕ ЩОСЬ НЕБАЖАНЕ. Marriage може бути тим, чому протистоять: *'for marriage he still resists, though he finds you resistless'*, викликати каяття: *'She had not, she said, half so much liberty as when she lived with her Papa, and heartily repented marrying, and wished she had never thought of it'*.

18.1. ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ. MARRIAGE передбачає обмеження свободи та після шлюбу завершується флірт із представниками іншої статі та навіть обмежується спілкування: *'Only I wish he had spoke a little sooner, for I suppose Mr. Melmond thinks me as much out of his reach as if I was married'*.

Висновки і пропозиції. Дослідивши когнітивно-семасіологічний простір роману 'Camilla', ми проаналізували вербалізацію матримоніального скрипту у ньому. Серед рис, притаманних усьому сценарію, спостерігаємо промінентну роль батьків упродовж усього сценарію, а також андроцентризм. Одружений стан в дорослому віці трактується як суспільна норма, водночас, неодруженим притаманна стигматизація, що в романі вербалізується дерогативною лексикою. У тексті роману зустрічаємо високу частотність соматичних фразеологічних одиниць та бачимо значний вплив давньогрецької культури та культурну та мовну свідомість англосаксонців: так, у чотирьох текстових реалізаціях роману зустрічаємо ім'я Гіменея, античного покровителя подружжя та шлюбу: *votaries of Hymen* (1), *car of Hymen* (1) та *altar of Hymen* (2). Перспективним дослідженням вважаємо розгляд мікроконцептів «husband» та «wife», які входять у макроконцепт MARRIAGE та демонструють як специфікацію когнітивних сем притаманних MARRIAGE, так і присутність нових.

Список літератури:

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: Ценностно-смысловое пространство языка / Н. Ф. Алефиренко. – Москва : Флинта : Наука, 2010. – 288 с.
2. Головня А. В. Міфологічний компонент ККС та МКС / А. В. Головня // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: Науковий журнал. – Житомир : Редакційно-видавничий відділ Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка. – 2005. – Вип. 23. – С. 137–138.
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – Москва : Высш. шк., 1990. – 253 с.
4. Кононенко В. І. Концептологія в лінгвістичному аспекті / В. І. Кононенко // Мовознавство. – 2006. – № 2. – С. 111–117.

5. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2001. – 191 с.
6. Burney F. Camilla: Or, A Picture of Youth [Electronic resource] // Fanny Burney. London : Payne, Cadell & Davies, 1796. – Mode of access : <http://digital.library.upenn.edu/women/burney/camilla/camilla.html> : (Accessed 01 May 2015). – Title from the screen

Крацыло С.А.

Национальный университет «Львовская политехника»

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «MARRIAGE» В РОМАНЕ ФАНИИ БЕРНИ «КАМИЛЛА, ИЛИ ПОРТРЕТ ЮНОСТИ»

Аннотация

В статье рассмотрены особенности вербализации концепта MARRIAGE в романе Фанни Берни 'Камилла, или портрет юности'. Данный концепт входит в социальное концептополе 'Личная сфера человеческой жизни' и в концептосферу 'Человек'. Являясь коммуникативным, каждый текст может передавать определенное сообщение от источника к получателю и может повлиять на чувства последнего, пробудить определенную эмоциональную реакцию, а также стимулировать действия. Лингвокультурологический подход предусматривает возможность моделирования концептуальной системы (набор понятий, как дискурсивной конфигурации) определенной нации путем изучения отдельных концептов, что делает эту статью шагом на пути осмысления и осуществления инвентаризации британских концептов. На основе когнитивно-семантического и лексико-грамматического анализа слов, сопровождающих доминантную лексему 'marriage', выделены основные когнитивные сегменты-семи. **Ключевые слова:** вербализация, лингвокультурологический подход, концепт, сема, концептосфера, концептополе, лексема.

Kratsylo S.O.

National University «Lviv Polytechnic»

VERBALIZATION OF THE CONCEPT «MARRIAGE» IN «CAMILLA OR PICTURE OF YOUTH» BY FANNY BURNEY

Summary

In the article the author investigates verbalization of the concept MARRIAGE in the novel 'Camilla or Picture of Youth' by Fanny Burney. Being communicative, each text can transmit a particular message from the source to the recipient and can affect feelings of the latter, awaken certain emotional reaction, and stimulate actions. Lingvo-cultural approach presumes a possibility of modeling a conceptual system (a set of concepts as discursive configurations) of a certain nation by studying separate concepts, therefore making this article a step towards comprehending and making the inventory of British concepts. MARRIAGE is multi-level cognitive concept, a constituent of 'Private sphere of human life' conceptual field, which is a part of 'Human Being' conceptual system. Based on the cognitive-semantic and lexico-grammatical analysis of words accompanying the dominant lexeme 'marriage', the main clusters of cognitive semes are highlighted. **Keywords:** verbalization, lingvo-cultural approach, concept, seme, conceptual system, conceptual field, lexeme.